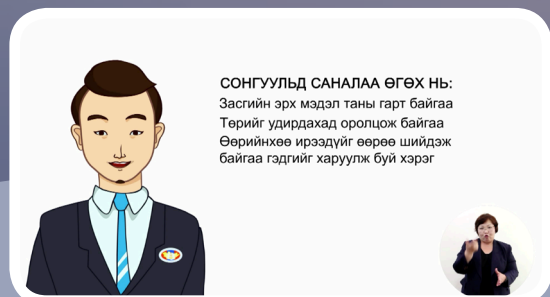
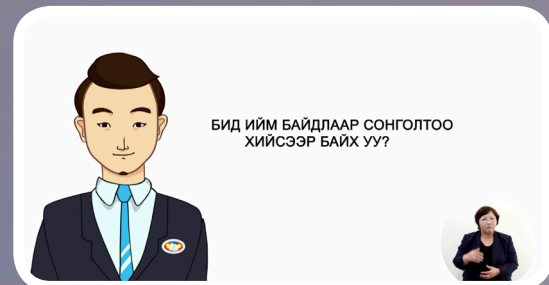
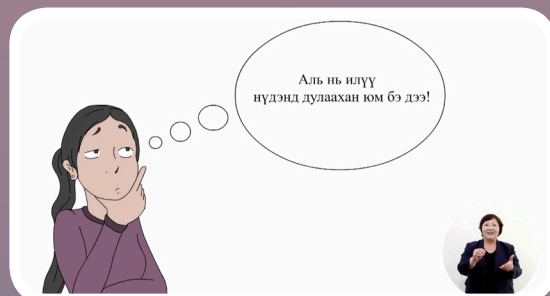

СЭДЭВ 3. СОНГУУЛЬД МЭДЛЭГ, МЭДЭЭЛЭЛТЭЙ ОРОЛЦОХЫН АЧ ХОЛБОГДОЛ

Та сонголтоо хэрхэн хийдэг вэ? Сонголтоо хийхийн тулд та сонгуульд оролцож буй нам, эвсэл, нэр дэвшигчдийн мөрийн хөтөлбөртэй урьдчилан танилцаарай. Сонгуулийн кампанит ажил эхлэхээр нам, нэр дэвшигчийн сонгуулийн штабаас зохион байгуулж буй уулзалтад оролцож, тараах материалтай уншиж танилцаарай. Мөрийн хөтөлбөр, нэр дэвшигчийн талаарх танилцуулга зэрэг материал нь сонгогдсон төлөөлөгчтэйгээ харилцаа холбоотой байх үед тань хэрэг болох боломжтойг санаарай. **ВИДЕО ҮЗЭХ**

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилго

Сонгуульд оролцож байгаа нам, эвсэл, бие даан нэр дэвшигч нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөртэй байна. Сонгуульд дэвшүүлж буй мөрийн хөтөлбөр нь тухайн нам, нэр дэвшигч сонгогдсон тохиолдолд Засгийн газрын бодлого, шийдвэр болон хэрэгжиж таны өдөр тутмын амьдралд тусах тул та сайн судлаарай. Нам, эвслээс нэр дэвшигч нь бие даасан мөрийн хөтөлбөртэй байхыг хориглодог.

Сонгуульд саналаа өгөхөөс өмнө нам, нэр дэвшигчийн намтар түүхтэй танилцахаас гадна дэвшүүлж буй мөрийн хөтөлбөр нь дараах асуудлуудыг хэрхэн шийдвэрлэх, хэр бодитой үндэслэлтэй, хэрэгжихүйц санал дэвшүүлж байгааг тунгаагаарай.

- **Боловсрол** – Цэцэрлэг, ерөнхий боловсролын болон мэргэжлийн, их дээд сургуулийн хүртээмж, боловсролын чанар, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн тэгш хамруулалт, насан туршийн боловсрол олгох, оюутны тэтгэлэг, сургалтын хөтөлбөр гэх мэт
- **Эрүүл мэнд** – Эмч, эмнэлгийн хүртээмж, үйлчилгээний чанар, эм, эмчилгээний чанар, хангамж, хөнгөлөлт, эрүүл мэндийн даатгалын бодлого, спортыг дэмжих, хөгжүүлэх гэх мэт
- **Эдийн засаг** – Ажилгүйдэл, татвар, жижиг дунд бизнесийг дэмжих бодлого, хувийн хэвшлийг дэмжих бодлого, ажлын байрны баталгаа, хямралыг арилгах бодлого, олон улсын зээл, тусламж гэх мэт
- **Нийгэм** – Нийгмийн халамж, тэтгэвэр, тэтгэмж, нийгмийн янз бүрийн давхаргын хүмүүс болон хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд, нэн ядуу хүмүүсийг хамарсан бодлого, өндөр настан, гэр бүл, эх нялхас, хүүхдэд ээлтэй бодлого, халамж, үйлчилгээ гэх мэт
- **Соёл** – Соёл урлагийг хөгжүүлж, уламжлалт бичиг соёл, түүхээ сурталчлан таниулах, дэмжих талаар бодлого, үйл ажиллагаа
- **Дэд бүтэц** – Барилга, зам, харилцаа холбоо, техникийн хөгжил дэвшил, явган хүний зам, тоглоомын талбай, байр хоорондын тохижилт, аж үйлдвэр, уурхай, нөхөн сэргээлтийн асуудал гэх мэт
- **Засгийн газар** – Засгийн газрын бүтэц, бүрэлдэхүүн, төрийн албан хаагчийг сонгон шалгаруулах, ажиллуулах, хариуцлагын тогтолцоо зэрэг хүний нөөцийн бодлого, үйл ажиллагаа, төсвийн зарцуулалт, түүний ил тод байдал, авлигатай тэмцэх арга зам, төрийн байгууллагын үйлчилгээг иргэдэд түргэн шуурхай, хүнд сурталгүй хүргэх, шүүх, цагдаагийн байгууллагын хараат бус үйл ажиллагааны талаархи бодлого гэх мэт.

СОНГУУЛИЙН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨРТ ДАРААХ ЗҮЙЛИЙГ ТУСГАХЫГ ХОРИГЛОНО¹²:

- ✗ Мөнгө, эд хөрөнгө, эд хөрөнгөтэй холбоотой эрх олгох, амлах;
- ✗ Уул уурхай, газрын тос, эрдэс баялгийн болон бусад салбарын орлого, түүнчлэн улс, орон нутгийн төсвөөс иргэдэд аливаа хишиг, хувь, тэдгээртэй адилтгах бусад зүйл хүртээх;
- ✗ Зээлийн болон бусад өр төлбөрийг хүчингүйд тооцох, хөрвүүлэх;
- ✗ Үнэ төлбөргүй, эсхүл хямдралтай үнээр иргэдэд үйлчилгээ үзүүлэх;
- ✗ Ажлын байранд зуучлах, ажилд оруулах;
- ✗ Улсын болон орон нутгийн төсвийн хөрөнгийг иргэдэд тараан олгох, шууд зарцуулахтай холбогдсон асуудал;
- ✗ Ерөнхийлөгчийн сонгуульд нэр дэвшигч Ерөнхийлөгчийн бүрэн эрхэд хамааралгүй асуудал.

Сонгуулийн сурталчилгаа явуулахдаа баримтлах ёстой зүйлсээс дурдвал:¹³

- ✓ УИХ, орон нутгийн хурлын сонгуулийн сурталчилгааг санал авах өдрөөс 18 хоногийн өмнө эхлүүлж санал авах өдрөөс нэг хоногийн өмнө дуусгана. Ерөнхийлөгчийн сонгуульд нэр дэвшигч нь сонгуулийн сурталчилгааг санал авах өдрөөс 20 хоногийн өмнө эхлүүлж санал авах өдрөөс нэг хоногийн өмнө дуусгана.
- ✓ Сонгуулийн сурталчилгааг явуулахдаа сурталчилгааны материал хэвлүүлэх, сонгогчдод тараах, нийтийн эзэмшлийн гудамж, талбайд сонгуулийн сурталчилгааны зурагт самбар байрлуулах, хуульд өөрөөр заагаагүй бол намын далбааг гудамж талбайд байрлуулах, сонгогчидтой уулзалт, хурал, цуглаан хийх, ухуулах байр ажиллуулах, радио, телевизийн сурталчилгааны нэвтрүүлэг ашиглах, цахим хуудас ашиглаж болно. Ерөнхийлөгчийн сонгуульд нэр дэвшигч нь нэр дэвшүүлсэн намын далбааг ашиглаж болно.
- ✓ Сонгуулийн сурталчилгаанд ашиглах тээврийн хэрэгслийн улсын дугаарыг аймаг, дүүргийн сонгуулийн хороонд бүртгүүлэн нэгдсэн таних тэмдэг авч, авто машин, автобусны салхины шилний баруун доод буланд, мопед, мотоциклын шатахуун хадгалах савны баруун талд нааж байрлуулна.
- ✓ Аливаа шашны зан үйл ашиглах, түүнийг зохион байгуулах, оролцох, ивээн тэтгэх, шашны холбогдолтой эд зүйл тараах, сонгуулийн сурталчилгааны нэвтрүүлэг, материалд шашны холбогдолтой аливаа дуу, зураг хэвлэх, нийтлэх, нэвтрүүлэхийг хориглоно.
- ✓ Сонгуулийн сурталчилгааны явцад бусдыг гүтгэх, доромжлох, гутаах, хуурамч мэдээ, мэдээллийг төрөл бүрийн хэлбэрээр тараахыг хориглоно.

¹²Сонгуулийн тухай хуулийн 67 дугаар зүйл

¹³Сонгуулийн тухай хуулийн 9 дүгээр бүлгээс

ДАСГАЛ АЖИЛ

Дараах жишээнүүдийг УИХ-ын сонгуулийн сурталчилгааны загвар гэж төсөөлөн дээрх шалгууруудын дагуу судалж бүлгээр ярилцаарай.

Жишээ 1. УИХ-ын сонгуульд оролцогч Инээмсэглэл намын мөрийн хөтөлбөрөөс*

ИНЭЭМСЭГЛЭЛ НАМ

ДАРАМТГҮЙ НИЙГЭМ АЗ ЖАРГАЛЫН ҮНДЭС

- **“Дарамтгүй боловсрол” бодлого**

- Улсын их, дээд сургуулийг үнэ төлбөргүй болгож сургалтын чанар, төгсөгчдийн ажил эрхлэлтийн талбар дахь амжилтыг шалгуураар эрэмбэлэн санхүүжилт олгодог тогтолцоог Боловсролын тухай хуульд оруулна.
- Сургууль, цэцэрлэгт хууль бус төлбөр хураамж тогтоох, хүүхдийг бие махбодь, сэтгэл санаагаар дарамтлах, ялгаварлан гадуурхахыг зогсоох хяналтын тогтолцоог бий болгож “Гэр бүл- хүүхэд- багш гурвын аз жаргал” хөтөлбөрийг санаачилна.
- Сургууль, цэцэрлэг, их дээд сургууль, мэргэжлийн сургалт үйлчилгээний төвийн сургалтын материал, засвар, багшийн хөлс зэрэг дутагдалтай төсвийг улсын төсөвт нэмэгдүүлнэ.
- Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийг бүх шатны сургуульд тэгш хамруулах хөтөлбөрийг үндэсний хэмжээнд хэрэгжүүлнэ. Тусгай хэрэгцээт боловсролын чанарыг ердийн боловсрол олгох сургалтын стандартад хүрэх чанартай боловсрол олгодог болгоно.
- Бүх насны хүмүүсийн сурч боловсрох хэрэгцээг сонсож сургалт явуулах төвийг орон нутаг бүрт байгуулна.

- **“Эелдэг эмнэлэг” бодлого**

- Эмнэлгийг өвчтөнүүдийн үнэлгээгээр үнэлж эмч нарыг урамшуулдаг тогтолцоог бий болгоно.
- Эмнэлэгт үзүүлэх дарааллыг өвчтөн өөрөө удирдан захиалах ухаалаг програмыг нэвтрүүлнэ. Үүнд хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэн, өндөр настанд тохируулан аудио, видео, дохионы хэлээр зааварчилгааг өгдөг, захиалга авдаг төхөөрөмжөөр хангана.
- Улсын төсөвт эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийг шинэчлэх төсвийг нэмэгдүүлэхийг дэмжинэ.

**Эдгээр мөрийн хөтөлбөр нь зохиомол бөгөөд хэрвээ аль нэг нам, нэр дэвшигчийн нэр, мөрийн хөтөлбөрт дурдсантай ижил байвал санамсаргүй тохиолдол болно.*

- Эмч нарыг мэргэжлийн болон ажлын амжилтаар үнэлэн урамшуулж, цалинжуулдаг хөтөлбөрийг санаачлана.
- Эмнэлэгт эрүүл зөв хооллолт, биеийн тамирыг дэмжих үйлчилгээний нэгжүүдийг байгуулна.
- Эрүүл мэндийн даатгалаараа хувийн болон улсын эмнэлгээ сонгон үйлчлүүлдэг тогтолцоотой болгоно.

• “Өргүй эдийн засаг” бодлого

- Байгалийг нөхөн сэргээж, орон нутгийг тогтвортой хөгжүүлэх санг бүрдүүлэх хариуцлагатай гэрээний нөхцлөөр уул уурхайг ажиллуулж орлого нэмэгдүүлнэ.
- Зээлийн хүүг багасгах замаар хувь хүн, албан байгууллагын өр төлбөрийг багасгах бодлого баримтална.
- Дотоодын үйлдвэрлэлийг байгуулахад төрөөс хөнгөлөлттэй болон хүүгүй зээл олгох нөхцлийг бүрдүүлэн дотоодын хямд, чанартай бүтээгдэхүүнээр хангахыг дэмжинэ.
- Эрдэмтдийн үр ашигтай шинэ санаачлага, технологийг үйлдэрлэлд хэрэгжүүлдэг тогтолцоотой болгоно.
- Татварыг бүрдүүлэх, орлогыг нэмэгдүүлэхийн хэрээр аж ахуйн нэгжид ногдох татварын хувь хэмжээг бууруулна.
- Гадаадын зээл, тусламжийн үр бүтээлтэй зарцуулалтыг донор төдийгүй ард иргэддээ нээлттэй тайлагнадаг болгоно.
- Хүн амын хэрэгцээ, хүртээмжид тулгуурлан дэд бүтцийг хөгжүүлж, бүтээн байгуулалтыг хөгжүүлнэ.

• “Тэгш хамарсан нийгэм” бодлого

- Нийгмийн халамжийг хавтгайруулахгүйгээр шаардлагатай бүлэгт тусламж хүргэх, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэн, асран хамгаалагч, бага насны хүүхэдтэй ээж, өндөр настанг өөрт тохирсон хөдөлмөр эрхэлж нийгэмд идэвхтэй иргэн байх бололцоог бүрдүүлнэ.
- Өндөр настны тэтгэвэр, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэн, түүний асран хамгаалагчийн тэтгэмжийг хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээнээс бууруулахгүйгээр олгодог тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- Төрийн үйлчилгээг үзүүлэхдээ хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэнд хүртээмжтэй хүргэнэ.
- Нийгэмд ялгаатай бүлэг хүмүүсийн хэрэгцээг сонсож, төрийн бодлого үйл ажиллагаанд тусгах хөтөлбөрийг жил бүр шинэчлэн зохион байгуулна.

• “Хариуцлагатай төр” бодлого

- Засгийн газар, төрийн байгууллагуудад мэргэжлийн туршлагатай хүний нөөцийг нам харгалзахгүй, шударгаар сонгон шалгаруулж ажиллуулна.
- Шүүх, цагдаагийн байгууллагыг иргэддээ ялгаварлалгүйгээр ажиллах орчныг бүрдүүлж хүний эрхийн зөрчил, авлига, хүнд суртлын талаарх мэдээллийг төрөөс хараат бус байдлаар авч шийдвэрлэх, хариу үр дүнтэй ажиллах нөхцлийг бүрдүүлнэ.

**Эдгээр мөрийн хөтөлбөр нь зохиомол бөгөөд хэрвээ аль нэг нам, нэр дэвшигчийн нэр, мөрийн хөтөлбөрт дурдсантай ижил байвал санамсаргүй тохиолдол болно.*

Жишээ 2. УИХ-ын сонгуульд оролцож буй Дэлхийн итгэлт намын мөрийн хөтөлбөрөөс*

ДЭЛХИЙН ИТГЭЛТ НАМ

ДЭЛХИЙД ТАНИГДАХ МОНГОЛЫГ БИЙ БОЛГОХ ИТГЭЛИЙГ АВЧИРНА

• Дэлхийд манлайлах Монголын боловсрол

- Бүх шатны сургуулийг хувьчилж, онц сурлагатай суралцагчдыг дэмжин Монголын боловсролыг дэлхийд өрсөлдөх түвшинд авчирна.
- Багш нарыг гадаадад мэргэжил дээшлүүлдэг болгоно.

• Дэлхийн эрүүл мэндийн үйлчилгээг эх орондоо

- Эрүүл мэндийн салбарыг хувьчлан эмч, эмнэлгийн чанарыг сайжруулан гадаадад эмчилгээ хийлгэхгүй, эмнэлгийн үйлчилгээг эх орондоо авдаг болгоно.
- Бүх нийтээрээ спортоор хичээллэхийг дэмжин спартакиадыг зохион байгуулж хэвшүүлнэ.
- Тамирчдыг дэлхийн хэмжээнд гаргахын тулд улсын тэргүүлэх тамирчдын хангамжийг сайжруулна.

• Дэлхийд баян Монголоор танигдана

- Тойргийн нутаг дэвсгэр дэх байгалийн баялгийн орлогыг олборлолт хийсэн орон нутгийн иргэдэд хуваарилан өгч иргэн бүрийг чинээлэг болгоно.
- Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнийг нэмэгдүүлж үндэсний үйлдвэрлэлийн бүтээгдэхүүнээ олон улсад экспортлоно.
- Гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хязгаарлаж, дотоодын хөрөнгө оруулалт, ажил эрхлэлтийг дэмжинэ. Харин гадаад руу ажиллах хүчнээ илгээж, хөрөнгийг татна.
- Монгол төгрөгийг дэлхийн валют болгоно.

• Дэлхийд алдарших Монгол соёл

- Монголын уламжлалт соёлыг дэлхийд таниулж гадаадад улсын зардлаар тоглолт зохион байгуулна.
- Монголын уламжлалт соёл урлагийн бүтээл бүрийг ЮНЕСКО-д бүртгүүлнэ.
- Дэлхийн Монголчуудын дээд хэмжээний чуулган зохион байгуулж 1000 алдартныг тодруулна.
- Аймаг бүрт ард түмнийг ивээх 108 суваргаар хүрээлсэн хийдийг байгуулж дэлхийд гайхагдах соёлын их өвийг байгуулж Гиннесийн амжилт гаргана.

**Эдгээр мөрийн хөтөлбөр нь зохиомол бөгөөд хэрвээ аль нэг нам, нэр дэвшигчийн нэр, мөрийн хөтөлбөрт дурдсантай ижил байвал санамсаргүй тохиолдол болно.*

ДАСГАЛ АЖИЛ

Чиглүүлэгчийн сонгосон нэр дэвшигчийн дүрд тоглох хоёр оролцогчтой сонгогч та уулзаж мөрийн хөтөлбөртэй нь танилцаж, асуух тодруулах зүйлээ ярилцаарай.

Сонгуулийн кампанит ажлын зорилго нь аль болох олон сонгогчийн саналыг авах явдал юм. Иймээс мөрийн хөтөлбөр нь нийгмийн тулгамдсан асуудлыг хэрхэн шийдвэрлэх талаар сонгогчдын ойлголтыг нэмэгдүүлэх ёстой. Сонгуульд сэтгэл хөдлөлөөр хандахгүй байхын тулд нэр дэвшигч дараах зүйлсийг хийж байгаа эсэхийг анзаарч бодолцоорой¹⁴:

- ? Өрсөлдөгчийгөө огт баримт нотолгоогүйгээр муулах, нэр сүрийг нь гутаах арга барил нь төөрөлдүүлэх аюултай тул шүүмжлэх бодит шалтгаан мөн эсэх;
- ? Хэн ч гэсэн санал нийлэхээр ерөнхий зүйл хэлж байгаа нэр дэвшигч нь асуудлаа мэдэхгүй, эсхүл тодорхой амлалтаас зайлсхийж байх магадлалтай;
- ? Хүн бүхний эрхэмлэж, итгэж, хайрлаж явдаг нэг зүйлтэй өөрийгөө адилтгах, хүмүүсийн сэтгэл хөдлөлийг өөр лүүгээ шилжүүлж сурталчилж байгаа эсэх;
- ? Олны танил хүнээр өөрийнхөө талаар сайн юм яриулж, алдартай хүмүүстэй хамт авахуулсан зургаа хэвлэлээр сурталчилах нь намайг алдартнууд дэмжиж байгаа, та ч дэмжих ёстой гэсэн оролдлого байж болох;
- ? Нэр дэвшигч сонгогчтой адил эгэл жирийн хүн гэж ойлгуулахыг хичээж байгааг бодолцох;
- ? Нэр дэвшигч өөрийнхөө зөвхөн сайн талыг харуулах баримтуудыг дэлгэж, илчлэхгүй байгаа сул тал нь юу байж болохыг тунгаах;
- ? Цөмөөрөө миний төлөө саналаа өгч байгаа, та ч гэсэн өгөх ёстой гэж ухуулж байгаа эсэх.

2017 оны 2 дугаар сарын байдлаар Монгол Улсын Дээд шүүхэд бүртгэлтэй 24 нам байдаг.¹⁵ Сонгуулийн жил СЕХ-ноос сонгуульд оролцохоор хүсэлтээ ирүүлэн бүртгүүлсэн намыг олон нийтэд мэдээлдэг.

Намын нэр

Анх байгуулагдсан огноо

1. Монгол Ардын Нам	1921-03-01
2. Ардчилсан нам	2000-12-06
3. Монголын Ногоон Нам	1990-05-13
4. Иргэний Зориг Ногоон Нам	1992-04-07
5. Монголын Уламжлалын Нэгдсэн Нам	1992-12-05
6. Монголын Либерал Ардчилсан Нам	1993-12-05
7. Эх Орон Нам	1998-12-22
8. Монголын Либерал Нам	1999-12-17
9. Бүгд Найрамдах Нам	2004-03-15
10. Монголын Эмэгтэйчүүдийн Үндэсний Нэгдсэн Нам	2003-12-16
11. Монголын Социал Демократ Нам	2004-12-19
12. Ард Түмний Нам	2005-12-11

Намын нэр

Анх байгуулагдсан огноо

13. Монголын Үндэсний Ардчилсан Нам	2006-05-19
14. Эрх Чөлөөг Хэрэгжүүлэгч Нам	2006-10-09
15. Иргэний Хөдөлгөөн Нам	2007-08-17
16. Хөгжлийн Хөтөлбөр Нам	2007-10-28
17. Монголын Ардчилсан Хөдөлгөөний нам	2008-02-01
18. Монгол Ардын Хувьсгалт Нам	2011-01-28
19. Хамуг Монгол Хөдөлмөрийн Нам	2011-09-23
20. Хөдөлмөрийн Үндэсний Нам	2011-11-05
21. Эх Орончдын Нэгдсэн Нам	2012-01-20
22. Монголын Консерватив Нам	2012-06-20
23. Тусгаар Тогтнол Эв Нэгдлийн Нам	2015-04-18
24. Ард Түмнээ Хайрлая Нам	2015-04-20

¹⁴Залуу сонгогч танаа гарын авлага. Сонгогчийн боловсрол төв. Хуудас 10-13

¹⁵Улсын дээд шүүх, <http://www.supremecourt.mn/nam>

САНАЛ ХУДАЛДАН АВАХ ЗӨРЧЛИЙГ ХУУЛИЙН ДАГУУ МЭДЭЭЛЭЭРЭЙ. [ВИДЕО ҮЗЭХ](#)

Сонгогчид бэлэн мөнгө, эд зүйл тараасныг иргэд баримттайгаар цагдаагийн байгууллагад мэдэгдэж болно.

Сонгогчид хууль бусаар мөнгө, эд зүйл тараасан этгээд захиргааны болон эрүүгийн хариуцлага хүлээсэн бол тухайн зөрчлийг мэдээлсэн иргэнд сонгуулийн төв байгууллага тараасан бэлэн мөнгө болон эд барааны үнийн дүнг 20 дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний мөнгөн урамшууллыг олгож, гэм буруутай этгээдээр нөхөн төлүүлнэ.¹⁶

¹⁶ Сонгуулийн тухай хуулийн 71 дүгээр зүйл

СОНГУУЛИЙН ЗАРДЛЫН ЭХ ҮҮСВЭР

Сонгуулийн зардал нь дараах хөрөнгөөс бүрдэнэ:

- хандив;

- намын өөрийн хөрөнгө;

- нэр дэвшигчийн өөрийн хөрөнгө.

Сонгуулийн зардлын мөнгөн хөрөнгийг зөвхөн банкинд нээлгэсэн сонгуулийн зардлын дансанд төвлөрүүлж, зориулалтын дагуу зарцуулна.

Мөнгөн хандив дараах хэмжээнээс хэтрэхгүй байна:

- иргэний хувьд 3 сая төгрөг хүртэл;
- хуулийн этгээдийн хувьд 15 сая төгрөг хүртэл.

Иргэн, хуулийн этгээд нь нэг нам, эвсэл болон нэр дэвшигчид жилд зөвхөн нэг удаа хандив өгч болно. Сонгогч таны дэмжиж байгаа улс төрчийн сонгуулийн зардалд хандив өгвөл регистрийн дугаараа банкны гүйлгээний баримтад заавал тусгах бөгөөд энэ шаардлагыг хангаагүй хандивыг хандив хүлээн авагч буцаан шилжүүлнэ. Буцах хаяг нь тодорхойгүй хандивыг холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу улсын орлогод буюу төрийн санд шилжүүлдэг болохыг анхаарна уу.